

Ἡ Ἐπανάσταση τοῦ 1878 στή Δυτική Μακεδονία.

Ἐπιτρέψτε μου ν' ἀρχίσω τήν ὁμιλία μου μέ ἀποσπάσματα δύο κειμένων τῆς ἐποχῆς ἐκείνης:

«Οἱ Μακεδόνες ἐξ ἀμνημονεύτων χρόνων οἰκήτορες καί κτήτορες τοῦ πατρίου ἐδάφους... εἶναι Ἑλληνικῆς καταγωγῆς. Δάση, κοιλάδες, ποταμοί, ὄρη, μνημεῖα, ἐπιγραφαί, ἄσματα, ἤθη, ἔθιμα μαρτυροῦν ὅτι ἡ Μακεδονία ἦτο, εἶναι καί θά εἶναι Ἑλληνική. Ἡ φωνή τοῦ δικαίου καί τῆς νομιμότητος, ἡ διαλάλησις τῆς ἱστορίας εἶναι ὑπέρ τοῦ δικαίου τῶν Μακεδόνων... Καί καταλήγει μέ τήν κραυγή θά λέγαμε: «Μή παραδίδετε ἡμᾶς ὡς εἴλωτας εἰς χεῖρας τοῦ πανσλαβισμού. Μή καταπατῆτε τά ἀπό αἰῶνων δίκαιά μας».

Αὐτό εἶναι ἓνα ἀπόσπασμα ἀπό ἄρθρο τῆς ἐφημερίδας «Φάρος τῆς Θεσσαλονίκης», πού δημοσιεύτηκε στίς 26 Μαρτίου 1878.

Τό δεύτερο εἶναι κάποια σημεῖα ἀπό τήν βαρυσήμαντη καί ἱστορική προκήρυξη τῆς προσωρινῆς κυβέρνησης τοῦ Ὀλύμπου μέ πρόεδρο τόν Εὐάγγελο Κοροβάγκο, Πρόεδρο Λιτόχωρου καί Γενικό Γραμματέα τόν Ἐπίσκοπο Κίτρος Νικόλαο. Ἡ προσωρινή αὐτή κυβέρνηση σχηματίστηκε στίς 19 Φεβρουαρίου 1878, ἐνῶ μία μέρα νωρίτερα στίς 18 Φεβρουαρίου σχηματίστηκε ἐδῶ στό Μπούρινο ἡ προσωρινή κυβέρνησις τῆς «ἐν Μακεδονία ἐπαρχίας Ἐλιμείας» γιά τήν ὁποία θά μιλήσουμε παρακάτω.

Ἡ προσωρινή ἐκείνη κυβέρνηση τοῦ Ὀλύμπου μέ τήν προκήρυξή της καλοῦσε τό λαό τῆς Μακεδονίας νά ἐξεγερθεῖ κατά τῶν τυράννων. Ἔτσι μεταξύ τῶν ἄλλων περιλάμβανε καί τά ἐξῆς:

«Φίλτατοι ἀδελφοί. Σήμερα, ὅτε ὁ τύραννος τῆς ὠραίας ἡμῶν πατρίδος πνέει τά λοίσθια, ἀνατέλλει καί διά τήν Μακεδονίαν, καθώς καί δι' ὅλην τήν Ἑλλάδα ὁ προσφιλέτης ἥλιος τῆς ἐλευθερίας...».

(Ἡ Εὐρώπη ὅλη γινώσκει ὅτι ὁ ἐθνισμός ἡμῶν κινδυνεύει, ὅτι ἡ ἰδιοκτησία καί ἡ ζωή ἡμῶν κεῖται εἰς τήν διάκρισιν τοῦ τυχόντος κακούργου, ὅτι καί αὐτή ἡ τιμή τῶν οἰκογενειῶν ἡμῶν ὑπό τήν κυβέρνησιν τοῦ Σουλτάνου κινδυνεύει κατά πᾶσαν στιγμήν...) Εβάρυνθημεν νά ζῶμεν ὡς εὐτελεῖς δοῦλοι, τρέφοντες διά τοῦ ἰδρώτος ἡμῶν φαύλην καί σκληράν τυραννίαν. Θέλομεν ἐλευθέραν καί ἡμεῖς τήν πατρίδα μας. Θέλομεν νά ἐπανέλθωμεν καί ἡμεῖς εἰς τοὺς κόλπους τῆς κοινῆς ἡμῶν μητρός, τῆς Ἑλλάδος... Ἐνθυμηθῆτε ὅτι τήν ὠραίαν πατρίδα μας ἐδόξασαν ἄλλοτε τά ὄπλα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου, σήμερα δέ κινδυνεύει νά ἐξοντωθῇ ἡ φυλή τοῦ μεγάλου ἀνδρός... Συρρεύσατε λοιπόν πάντες περί τήν ἱεράν σημαίαν τῆς ἐλευθερίας, ἐνωθῆτε πάντες εἰς ἓν σῶμα, ἵνα ἀποδείξητε εἰς τόν κόσμον, ὅτι πάντες μίαν ἔχετε ψυχήν καί μίαν φωνήν «Ἐλευθερία ἢ Θάνατος...».

Διμέτωπος διεξάγεται, λοιπόν, ο αγώνας τῶν Μακεδόνων καί Δυτικομακεδόνων κατά τό β΄ μισό του 19ου αἰῶνος, κατά τοῦ Τούρκου κυριάρχου καί κατά τοῦ πανσλαβισμού, ὅπως φαίνεται καί ἀπό τά παραπάνω κείμενα.

Τά ἱστορικά γεγονότα ποτέ δέν εἶναι καί δέν ἐκδηλώνονται ξαφνικά καί αὐτόνομα, ἀλλά πάντοτε συμπλέκονται ἀναμεταξύ τους καί συνδέονται αἰτιοκρατικά.

Ἔτσι ἡ ἐπανάσταση τοῦ 1878 στή Δυτική Μακεδονία καί ὁ συνακόλουθος Μακεδονικός Ἀγώνας δέν μποροῦν νά κατανοηθοῦν σ' ὅλο τό βάθος καί τήν ἔκτασή τους, χρονική καί τοπική, ἄν δέν τά συναρτήσουμε καί συσχετίσουμε καί μέ τούς προηγούμενους ἀγῶνες τῶν Δυτικομακεδόνων γιά τήν ἐπιβίωσή τους καί τήν ἐλευθερία. Ἐπιγραμματικά ὁ Μακεδονικός Ἀγώνας δέν ἦταν μία ξαφνική ἔκρηξη. Σειρά ἀπό κρίκους τόν συνδέουν μέ τό παρελθόν, γιά νά φτάσει στήν κορύφωσή του τό 1904-1908.

Ὁ αγώνας γιά τή Μακεδονία ὑπῆρξε ἀέναος. Οἱ ἀπελευθερωτικοί ἀγῶνες τῶν Δυτικομακεδόνων ὑπῆρξαν συνεχεῖς. Ἄρχισαν ἀπό τήν ὑποταγή τους στούς Τούρκους - τέλη τοῦ 14ου αἰῶνα μέχρι καί τόν ἔνδοξο Μακεδονικό Ἀγώνα, πού μέ τή σειρά του ὀδήγησε στούς ἔνδοξους βαλκανικούς πολέμους τοῦ 1912 - 1913 καί τήν ἀπελευθέρωσή τους.

Ἄς ἔρθουμε τώρα μέ ἀδρές γραμμές στήν ἡρωική ἐπανάσταση τοῦ 1878 στή Δυτική Μακεδονία. Ἀπό τίς ἀρχές τοῦ β΄ μισοῦ τοῦ 19ου αἰῶνα κι ἐνῶ ἡ ἄλλοτε κραταιά Ὄθωμανική Αὐτοκρατορία κλονίζονταν, πολλές δυνάμεις ἐκείνης τῆς ἐποχῆς συναγωνίζονταν νά τήν κληρονομήσουν.

Ἡ Ρωσία τῆς ἐποχῆς ἐκείνης δέν ἦταν πιά, ὅπως τά προηγούμενα χρόνια, ὁ προστάτης ὅλων τῶν ὀρθοδόξων, ἀλλά ἐφάρμοζε συστηματικά σλαβόφιλη πολιτική στά βαλκάνια καί σ' αὐτό ὀφείλονταν ἡ ἴδρυση τῆς βουλγαρικῆς ἐξαρχίας τό 1870. Ἀρχιτέκτονας τῆς ρωσικῆς αὐτῆς πολιτικῆς ἦταν ὁ ρῶσος στρατηγός - κόμης Ἰγνάτιεφ, πρεσβευτής τῆς χώρας του στήν Κωνσταντινούπολη ἀπό τό 1864. Ἔτσι λοιπόν στήν πορεία καί τήν πλοκή τοῦ περιβόητου ἀνατολικοῦ ζητήματος γεννήθηκε τό Μακεδονικό Ζήτημα.

Στούς διπλωματικούς κύκλους τῆς Εὐρώπης, ἡ Τουρκία ὀνομάζονταν «ὁ μέγας ἀσθενής» καί ἡ κάθε Δύναμη πού εἶχε βλέψεις κατάστρωνε τά σχέδιά της γιά τήν ἀνάλογη κληρονομιά. Περισσότερο ὅμως ἀπ' ὅλους ἡ πιθανότητα τῆς κατάρρευσης τῆς Ὄθωμανικῆς Αὐτοκρατορίας συγκινοῦσε τόν Ἑλληνισμό πού εἶχε ὑπόδουλους πληθυσμούς καί ἐδάφη, ὅπως ἡ Μακεδονία μας, κάτω ἀπό τό πέλμα τοῦ Σουλτάνου. Γιά τή Μακεδονία ὅμως εἶχαν βλέψεις καί οἱ Σλάβοι μέ κύριο ἐκπρόσωπό τους, τούς Βουλγάρους. Ἔτσι λοιπόν, ὅπως εἶπαμε, ὕστερα ἀπό ρωσική ἔμπνευση καί μεγάλη πίεση, ἐκδόθηκε τό 1870 σουλτανικό φερμάνι πού ἐπέτρεπε τήν ἴδρυση χωριστῆς καί ἀνεξάρτητης ἀπό τό Πατριαρχεῖο βουλγαρικῆς ἐκκλησίας, πού ὀνομάστηκε Ἐξαρχία καί ὁ ἀρχηγός της Ἐξάρχος, πού

έγκαταστάθηκε στην Κωνσταντινούπολη ως θρησκευτικός αλλά και έθνικός εκπρόσωπος του λαού του, όπως δηλαδή και ο Πατριάρχης.

Δύο χρόνια αργότερα 1872 η Βουλγαρική Έκκλησία αποσχίστηκε από το Οικουμενικό Πατριαρχείο. Το γεγονός αυτό έμελλε να δημιουργήσει μεγάλα πολιτικά, έθνικά προβλήματα και να γίνει πρόξενος φοβερών αγριοτήτων.

Στό φιρμάνι του 1870, με το οποίο ιδρύονταν η Βουλγαρική Έξαρχία, υπήρχε μία διάταξη που έξ αρχής θεωρήθηκε επικίνδυνη, αλλά λίγο αργότερα απόκτησε περισσότερο ζέουσα σημασία. Σύμφωνα, λοιπόν, μ' αυτήν, για να θεωρηθεί ένα χωριό έξαρχικό, έπρεπε τά δύο τρίτα του πληθυσμού ν' αναγνωρίζουν την Έξαρχία. Κι έτσι άμέσως άρχισε η σχετική προπαγάνδα, που αργότερα ταυτίστηκε σαφέστερα με έθνικιστικές επιδιώξεις των Βουλγάρων, με τραγικές συνέπειες για τους Ορθόδοξους πληθυσμούς της Μακεδονίας.

Από το 1870 λοιπόν αρχίζει ο Μακεδονικός Αγώνας με τις σκληρές και δεινές συγκρούσεις, προκειμένου να διαφυλαχτεί η Έλληνικότητα των βόρειων Έπαρχιών, Μακεδονίας και Θράκης.

Ο Μακεδονικός Αγώνας κράτησε 40 χρόνια (1870 - 1908) και που σε γενικές γραμμές πέρασε από τρεις φάσεις:

1η 1870 - 1897, χρονιά της Έλληνικής ήττας,

2η 1897 – 1904 όπου δρᾶ τρομοκρατικά το βουλγαρικό κομιτάτο και

3η φάση 1904 – 1908 κατά την οποία έχουμε την ένοπλη αναμέτρηση του Έλληνισμού προς τον Βουλγαρισμό.

Η Έπανάσταση του 1878 των Δυτικομακεδόνων εντάσσεται στην α' φάση του αγώνα.

Τά σπουδαιότερα γεγονότα που προηγήθηκαν πριν την έπανάσταση του 1878 σε γενικές γραμμές έχουν ως έξής: Η μεγάλη Κρητική εξέγερση του 1866 - 1869 δέν άφησε άσυγκίνητους τους Δυτικομακεδόνες. Πολυάριθμες έπαναστατικές έπιτροπές δημιουργούνται την έποχή αυτή ανάμεσα στις Έλληνικές Κοινότητες του μακεδονικού χώρου.

Τό 1867 ιδρύθηκε από φλογερούς Δυτικομακεδόνες μία νέα «Φιλική Έταιρεία». Σκοπός της ήταν ο ξεσηκωμός των Έλλήνων της Μακεδονίας κατά τό πρότυπο της Κρητικής Έπανάστασης. Οί περισσότεροι άπ' αυτούς υπήρξαν για πολλές δεκαετίες κατά τό 19ο αιώνα πρωταγωνιστές της Δυτικομακεδονικής αντίστασης. Άτυχως η όργάνωση αυτή προδόθηκε στους Τούρκους και τελικά η τύχη της υπήρξε τραγική.

Τό 1875 αρχίζει μία νέα όξύτατη φάση στην ιστορία του Ανατολικού Ζητήματος. Η Βαλκανική αναστατώνεται. Τόν Ιούνιο του 1875 έπαναστάτησαν η Έρζεγοβίνη και η Βοσνία. Αργότερα τους μιμήθηκαν οί Βούλγαροι με την παρακίνηση των Ρώσων, ενώ η Σερβία και τό Μαυροβούνιο κήρυξαν τον πόλεμο κατά της Τουρκίας...

Τό Δεκέμβριο του 1876 συνήλθαν στην Κωνσταντινούπολη οί αντιπρόσωποι των Μεγάλων Δυνάμεων για να συζητήσουν την ειρήνευση στά

Βαλκάνια. Έκει αποφασίστηκε η αυτόνομηση της Βουλγαρίας, η οποία θα περιλάμβανε τό μεγαλύτερο μέρος της Μακεδονίας. Για τά δίκαια τῶν Ἑλλήνων κανείς δέν ἀναφέρθηκε σ' αὐτό τό συνέδριο. Αὐτό, ὅπως ἦταν φυσικό προκάλεσε μεγάλη ἀναταραχή στους Ἕλληνες τῆς Μακεδονίας.

Τόν Ἰανουάριο τοῦ 1877 ὁ Ἰγνάτιεφ καί ὁ Ἄγγλος συνάδελφός του Σώλσμπαρυ ἐπισκέφθηκαν τήν Ἀθήνα γιά νά ὑποστηρίξουν τά συμφέροντα τῶν χωρῶν τους στήν Ἀνατολή. Ἐτσι ὁ Ἄγγλος πρεσβευτής ὡς ὑποστηρικτής τῆς Τουρκίας συνέστησε στήν ἑλληνική κυβέρνηση αὐστηρή οὐδετερότητα, ἐνῶ ὁ Ἰγνάτιεφ προσπαθώντας ν' ἀναβλύνει τόν δυσμενῆ ἀντίκτυπο πού εἶχαν προκαλέσει στους Ἕλληνες οἱ φιλοβουλγαρικές ἐνέργειες τῆς Ρωσίας κατά τήν Συνδιάσκεψη τῆς Κωνσταντινούπολης, συνέστησε κοινή δράση τῶν Ἑλλήνων μέ τούς ἄλλους χριστιανούς Βαλκάνιους κατά τῶν Τούρκων. Οἱ διαβεβαιώσεις του αὐτές δέν συγκίνησαν τούς Ἕλληνες, παρά μόνο μία μικρή μερίδα.

Γεγονός εἶναι πώς μετά τή Συνδιάσκεψη τῆς Κωνσταντινούπολης ἐντάθηκαν οἱ προετοιμασίες γιά τήν ἐπανάσταση στίς ὑπόδουλες ἐπαρχίες. Ἡ Ἑλληνική Κυβέρνηση ὅμως συνέχιζε νά παραμένει ἀμέτοχη τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν.

Τόν Ἀπρίλιο τοῦ 1877 ἡ Ρωσία κήρυξε τόν πόλεμο κατά τῆς Τουρκίας. Ἡ Ἑλλάς, ἀπαράσκευη πολεμικῶς, συγκλονιζόταν ἀπό τίς προσωπικές διαμάχες τῶν πολιτικῶν πού ἀδυνατοῦσαν ν' ἀρθοῦν στό ὕψος τῶν περιστάσεων. Πάντως ἡ ἔκρηξη τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου προκάλεσε ἐντονη προπαρασκευαστική δραστηριότητα. Τήν πρωτοβουλία εἶχαν ἄτομα καί ἰδιωτικοί σύλλογοι. Ἀπό τούς πρώτους μῆνες τοῦ 1877 στήν Ἀθήνα καί σ' ἄλλες ἐπαρχιακές πόλεις συστήθηκαν ἐθνικές ἐπιτροπές ἢ σωματεῖα γιά τήν πολεμική προετοιμασία τοῦ ἔθνους, ἐλεύθερου καί ὑπόδουλου.

Τά Ρωσικά στρατεύματα προέλασαν νικηφόρα μέχρι τό Νότο κι ἔφτασαν «πρό τῶν πυλῶν» τῆς Κωνσταντινούπολης. Στό προάστιό της Ἅγιος Στέφανος, στίς 19 Φεβρουαρίου ὑπογράφηκε ἡ ὁμώνυμη συνθήκη.

Μ' αὐτήν δημιουργοῦνταν ἡ μεγάλη Βουλγαρία, πού ἐκτείνονταν ἀπό τόν Εὐξείνιο Πόντο καί Δούναβη ὡς τό Γράμμο, τόν Ὀλυμπο καί τό Αἰγαῖο! Ἀπό τόν ἱστορικό χῶρο τῆς Μακεδονίας οἱ Τούρκοι θά κρατοῦσαν μόνο τή Θεσσαλονίκη καί τή Χαλκιδική!

Στίς 2 Φεβρουαρίου, χωρίς κήρυξη πολέμου, ἕνα σῶμα τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοῦ ὄρμησε ἀπό τά σύνορα στή Θεσσαλία. Ἦταν ὅμως ἀργά, γιατί ἤδη οἱ Ρῶσοι καί οἱ Τούρκοι εἶχαν συνάψει ἀνακωχή, τήν ὁποία κάπως καθυστερημένα πληροφορήθηκαν στήν Ἀθήνα. Ἐτσι ἔντρομη ἡ κυβέρνηση ἀνακάλεσε τό στρατό της. Ὁ Ἄγγλος πρεσβευτής στήν Ἀθήνα ὑποσχέθηκε ὅτι στό Συνέδριο πού θά συνέλθει γιά τή ρύθμιση τοῦ Ἀνατολικοῦ Ζητήματος θά ληφθοῦν ὑπόψη οἱ ἀξιώσεις τῆς Ἑλλάδος. Τό Συνέδριο αὐτό συνῆλθε, ὡς γνωστόν τόν Ἰούνιο τοῦ 1878 στό Βερολίνο, πού ἀνέτρεψε τή συνθήκη τοῦ Ἁγίου Στεφάνου. Πρέπει νά τονίσουμε ὅτι ὅ,τι ἔγινε τότε στή Μακεδονία τήν ἐποχή ἐκείνη ὑπῆρξε ἔργο τῶν

Μακεδόνων καί τῶν Δυτικομακεδόνων, πού ἔχουν νά διεξαγάγουν πλέον διμέτωπο ἀγώνα, κατά τῶν Βουλγάρων καί τῶν Τούρκων.

Ἡ Μακεδονία καί πάλι στίς φλόγες μέ κορύφωση τήν ἐπανάσταση, τόν Φεβρουάριο τοῦ 1878 στήν Πιερία, Ὀλυμπο καί Μπούρινο.

Λόγω τοῦ περιορισμένου χρόνου γιά μία τέτοια ὁμιλία, δέν θά ἀναφερθοῦμε στήν Ἐπανάσταση τοῦ Ὀλύμπου, τόν ἀγώνα καί τά ἀποτελέσματά του, ἀλλά γιά τήν ἐπανάσταση στό Μπούρινο. Ὅλη ἡ Δυτική Μακεδονία βρισκόταν σέ ἀναβρασμό καί κινήματα σημειώνονταν σέ πολλές περιοχές. Γιά τίς ἐπαναστατικές αὐτές προετοιμασίες τῶν Δυτικομακεδόνων ἰδιαίτερα ὁμιλοῦν πολλές ἀναφορές τῶν Ἑλλήνων προξένων στό Μοναστήρι καί Θεσσαλονίκη. Ἀναφέρονται στίς πολεμικές προετοιμασίες στίς ἐπαρχίες Καστοριάς, Ἀνασελίτσης (σημ. Βοΐου) καί Κοζάνης.

Ὁ Ἰωσήφ Λιάτης, ἀρχηγός τῶν ἐπαναστατῶν, σέ ἐπιστολή του (16 Φεβρουαρίου 1878) πρὸς τόν Παῦλο Καλιγά, πρόεδρο τῆς Ἐπιτροπῆς Ἐθνικῆς Ἄμυνας, μεταξύ ἄλλων γράφει: «...Ἐφρόντισα καί διῆλθον πολλά χωρία, διά νά συνεννοηθῶ πρὸς τόν σκοπόν τῆς ἐξεγέρσεως καί τήν ὁποίαν κατόρθωσα. Ἀλλά... εὐρίσκομαι εἰς μεγάλην ἀνησυχίαν, διότι δέν ἔχω οὔτε ὄπλα οὔτε πολεμοφόδια... Φέρω δέ εἰς γνῶσιν σας ὅτι σήμερον ἀνταμώθην μετά τοῦ κ. Ἰωάννου Γκοβενδάρου καί τοῦ κ. Πηγεῶνος, οἱ ὁποῖοι μοί παρουσίασαν ὑπέρ τούς πεντακοσίους ἄνδρας ἐκ τῆς ἐπαρχίας Κοζάνης, οἵτινες, εὐθύς μετά τήν ἐξέγερσιν, ἤμποροῦν καί νά πολλαπλασιαστοῦν. Ἀλλά ἐκ τούτων ἄλλοι ἔχουν τουφέκια παλαιά μέ τσακμακόπετρες, ἄλλοι δέ οὐδέ τοιαῦτα...». Παραταῦτα ὁμως ὅλοι ἔχουν τήν ἀπόφαση «νά θυσιάσωσι τά πάντα ὑπέρ τῆς ἐλευθερίας...».

Ἐπίσης ἐγγραφο τοῦ Ἑλληνικοῦ Προξενείου Μοναστηρίου (10 Φεβρουαρίου 1878) μαρτυρεῖ ὅτι μέ τό ἴδιο πάθος ἐργάζονταν καί στίς ἐπαρχίες Φλώρινας, Μοναστηρίου, Ἀχρίδας. Ἀκόμη ἀναφέρει γιά ἐνέργειες πού συνεχίζονται στίς ἐπαρχίες Καστοριάς, Κοζάνης, Σερβίων καί Ἀνασελίτσης.

Ἡ Ἐκκλησία καί στόν ἀγώνα αὐτόν πρωτοστατεῖ. Συμπράττει ὁ μητροπολίτης Καστοριάς. Γιά τόν μητροπολίτη Κοζάνης Εὐγένιο ἀναφέρεται ὅτι «... σκοπεῖ νά εὐλογήσῃ τήν ἐπανάστασιν ἄγων 300 ἄνδρας». Ἐμψυχωτής τοῦ ἐπαναστατικοῦ κινήματος τῆς Ἐπαρχίας Σισανίου καί Σιατίστης ἦταν ὁ φλογερός ἱεράρχης ὁ μητροπολίτης Ἀγαθάγγελος Στεφανάκης (1877 -1882). Ὁ ἱεράρχης, λοιπόν, αὐτός καί πρόκριτοι τῆς μητροπόλεως του ἀπό τήν Ἐράτυρα, τό Μικροκάστρο, τό Βογατσικό, τή Γέρμα στίς 15 Φεβρουαρίου 1878 ἀπηύθυναν πρὸς τίς Μεγάλες. Δυνάμεις ἱστορική διαμαρτυρία, τήν ὁποία δέν μποροῦμε νά ἀναφέρουμε ὀλόκληρη, παρά μόνο τήν α' παράγραφο:

«Φῆμαι λυπηρότατοι, ἀφορῶσαι τήν τύχην τῆς προσφιλοῦς ἡμῶν πατρίδος Μακεδονίας, κυκλοφοροῦσιν ἀπό τινός ἐνταῦθα... Ἡ πεφλημένη ἡμῶν πατρίς Μακεδονία περιλαμβάνεται κατά τό ὅλον ἢ μέρος, ἐν ἀγνοία ἡμῶν καί παρά τας πανδήμους καί ρητάς διαμαρτυρίας ἡμῶν, εἰς τήν σχηματισθησομένη συνεπιεία τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου ἡγεμονίαν τῆς Βουλγαρίας...».

Στις 17 Φεβρουαρίου 1878 εμφανίστηκε στη Σιάτιστα ο Άγγλος συνταγματάρχης H. SYNGE, πού ήταν Διευθυντής της Τουρκικής Αστυνομίας Θεσσαλονίκης. Αυτός, λοιπόν, σέ συγκέντρωση τῶν προκρίτων τῆς Σιάτιστας ἀνακοίνωσε ὡμά ὅτι «...τά μέρη αὐτά παρεχωρίθησαν εἰς τήν Ρωσία καί θά συμπεριληφθοῦν εἰς τήν ἡγεμονία τῆς Βουλγαρίας» .

Γιά τίς κινήσεις αὐτές του H. SYNGE ὁμιλεῖ ἔγγραφο τοῦ προξενείου Μοναστηρίου μέ ἡμερομηνία 26 Φεβρουαρίου 1878. «...Ὁ Ἄγγλος Συνταγματάρχης H. SYNGE ὅστις ἀπό τινων ἡμερῶν περιηγεῖται τήν Νοτίαν Μακεδονίαν, ἐκ τῆς κωμοπόλεως Κλεισούρας, διά τῆς ἐπαρχίας Καϊλλαρίου μετέβη εἰς Σιάτισταν. Καί περί αὐτῆς τῆς Ἑλληνικοτάτης πασῶν τῶν ἐν Μακεδονία πόλεων, ἐξέφρασε τόν φόβον ὅτι κινδυνεύει νά συμπεριληφθεῖ ἐντός τῶν ὀρίων τῆς Βουλγαρίας. Σιατιστεύς τις ὅμως ἐκ τῶν ἐγκρίτων, μετ' ἀγανακτήσεως καί θάρρους παρετήρησεν αὐτῷ, ὅτι τότε μόνον θά γίνῃ τοῦτο, ὅταν οἱ Βούλγαροι πατήσωσι ἐπί τῶν Ἑλληνικῶν πτωμάτων».

Τά λόγια αὐτά τοῦ Σιατιστινοῦ προκρίτου μαρτυροῦν τήν ἀπόφαση τῶν Δυτικομακεδόνων νά πολεμήσουν μέχρι ἐσχάτων γιά τή σωτηρία τῆς πατρίδος τους.

Στήν Ἀθήνα ἡ ἐπιτροπή Μακεδόνων συγκέντρωσε χρήματα, ἀγόρασε ὅπλα καί πυρομαχικά, στρατολόγησε ἐθελοντές. Τόν πυρήνα τῶν ἐθελοντῶν αὐτῶν σχημάτισαν πολλοί Δυτικομακεδόνες πού ἀπό τό 1822 ζοῦσαν στή Νέα Πέλλα τῆς Ἀταλάντης. Ἐξακόσιοι, λοιπόν, ἀπό τούς ἐθελοντές αὐτούς, μέ ἀρχηγό τόν Χαλκιδικιώτη λοχαγό Κοσμᾶ Δουμπιώτη, τήν νύχτα τῆς 15ης Φεβρουαρίου 1878 ἀποβιβάστηκαν στήν Πλάκα τῆς Πιερίας. Στις 19 τοῦ ἴδιου μήνα στό Λιτόχωρο ὁ Ἐπίσκοπος Κίτρους Νικόλαος κήρυξε τήν ἐπανάσταση. Μία μέρα νωρίτερα στίς 18 ἐπαναστατοῦσε ὅλη ἡ περιοχή τοῦ Βερμίου καί Ἀλιάκμονα. Στό Μπούρινο κηρύσσεται ἡ ἐπανάσταση καί σχηματίζεται «προσωρινή κυβέρνησις τῆς ἐν Μακεδονία ἐπαρχίας Ἑλιμείας» καί ἡ ὁποία τήν ἴδια μέρα ἀπηύθυνε τήν ἱστορική προκήρυξη τῆς ὁποίας ἕνα μόνο ἀπόσπασμα θά ἀναφέρουμε: «...Ἡ ἡμετέρα ἐπαρχία μή δυναμένη πλέον νά ὑποφέρῃ τόν ἀκατανόμαστον δούλειον Τουρκικόν ζυγόν, τάς ἀνηκούστους βιοπραγίας τῶν καταδυναστευόντων τήν πατρίδα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου τυράννων, τάς ἀπείρους κακώσεις καί τάς φοβεράς καταπιέσεις... καί βλέπουσα ὅτι ... ἡ Ὑψηλή Πύλη, ὑπαγράψασα τούς προκαταρκτικούς ὄρους τῆς εἰρήνης μετά τῆς Ρωσίας, ἀπεμπολεῖ τό πλεῖστον τῆς Μακεδονίας εἰς τόν πανσλαβισμόν, ἤρατο ὡς εἷς ἄνθρωπος τά ὅπλα, ἵνα κηρύξῃ ἐνώπιον Θεοῦ καί ἀνθρώπων τήν ἐλευθερίαν ἀπό τοῦ δουλείου ζυγοῦ καί τήν μετά τῆς μητρὸς Ἑλλάδος ἔνωσιν αὐτῆς...».

Ἡ προκήρυξις αὐτή ἀπευθύνεται πρὸς τό Ὑπουργικόν Συμβούλιον τοῦ Βασιλείου τῆς Ἑλλάδος καί ὑπογράφεται ἀπό τούς:

Ἰωάννη Γκοβενδάρου Πρόεδρο,
Ἀναστάσιο Πηχεῶν Γραμματέα καί

μέλη: Ζήση Έμμανουηλίδη, παπά - Χριστόδουλο, Παπά Ιωάννη, Αθανάσιο Γρηγορίου και από τον αρχηγό των επαναστατών Ιωσήφ Λιάτη.

Μέ την επαναστατική τους αυτή προκήρυξη προς την Έλληνική Κυβέρνηση, διατρέπονταν την πίστη τους ν' αγωνιστούν για την απελευθέρωση τους με τη συμπαράσταση του Έλληνικού Κράτους, αφού πρώτα ευλογήθηκαν στον Ιστορικό τουτο Ίερό Ναό του Αγίου Νικολάου, τον οποίο οι νέοι οικιστές, μετά την καταστροφή του χωριού που υπήρχε εδώ και του μοναστηρίου από τις όρδες του Άλη Πασά, ανήγειραν, σύμφωνα με την σχετική έπιγραφή τό 1871. Άλλη όμως έπιγραφή του τέμπλου γράφει: «Ο παρόν τέμπλο ιστορήθη έξοδεύοντος του κ. Παναγιώτου Μανοπούλου εκ της παρούσης κώμης εις τό 1860 κατά τό μήνα Σεπτέμβριον χειρί δέ Χριστοδούλου Σιατιστέως».

Η εξέγερση όμως σχεδόν συγχρόνως γενικευόταν σ' όλη τή Δυτική Μακεδονία, από τον Όλυμπο ως τό Γράμμο, από τά Χάσια ως τό Μορίχοβο και τήν Αχρίδα.

Οι Έλληνες επαναστάτες παρέμειναν συνολικά 12 μέρες στό βουνό κι έπειτα υποχρεώθηκαν ν' αναστείλουν τίς επαναστατικές ενέργειές τους, διότι ήδη είχε αποτύχει τό κίνημα του Όλύμπου.

Ο Ιωσήφ Λιάτης παράγγειλε στους συμπολεμιστές του νά έπαυρυνούν για ένδεχόμενη σύμπραξη μέ τούς επαναστάτες του Όλύμπου. Σύντομα όμως άπατήθηκε στίς προσδοκίες του, γιατί πολυάριθμος Τουρκικός στρατός συγκεντρώθηκε στην Κοζάνη και Σέρβια, ενώ παράλληλα είχε διαταχθεί γενική κινητοποίηση των Τουρκικών αρχών του βιλαετίου Μοναστηρίου. Στον Όλυμπο οι Τούρκοι κατέλαβαν και κατέστρεψαν τό Λιτόχωρο. Η επανάσταση του Όλύμπου «έν τή γεννήσει της» πνίγηκε στό αίμα.

Γιά κακή τύχη των Δυτικομακεδόνων, 2.500 όπλα και 500 περίπου κιβώτια μέ πυρομαχικά που είχαν έκφορτωθεί στίς άκτές της Πιερίας και προορίζονταν γι' αυτούς, έπεσαν στά χέρια των Τούρκων. Κινδύνεψε μάλιστα τότε νά αιχμαλωτιστεί και ό Στέφανος Δραγούμης που νύχτα μέ άτμόπλοιο μετέφερε όπλα και έθελοντές για τον άγώνα. Γιά τήν τύχη των επαναστατών στό Μπούρινο και τον τρόπο διάλυσής τους δέν γνωρίζουμε λεπτομέρειες. Το μόνο μέσο που άπόμεινε στους Δυτικομακεδόνες ήταν ό κλεφτοπόλεμος. Μόνο οι ένοπλοι άντάρτες θά μπορούσαν νά πιέσουν διπλωματικά τίς μεγάλες δυνάμεις.

Δύο μήνες μετά τήν κήρυξη της Έπανάστασης, τον Απρίλιο του 1878, μέ τή μεσολάβηση των Άγγλων που ένδιαφέρονταν για τήν άκεραιότητα του Όθωμανικού κράτους λόγω των συμφερόντων τους, ό Σουλτάνος χορήγησε γενική άμνηστία στους επαναστάτες. Η Έλληνική κυβέρνηση ευχαριστημένη, έπειδή έβλεπε πως δέν έπρόκειτο νά εφαρμοστεί ή Συνθήκη του Αγίου Στεφάνου, δέν άντέδρασε στη Άγγλική πίεση και παρήγγειλε στους Έπαναστάτες νά δεχτούν τήν ανακωχή.

Παρά τήν γενική άμνηστία οι αδούλωτοι όμως Δυτικομακεδόνες συνέχισαν μέχρι τό τέλος του 1878 τον άγώνα στίς περιοχές Κοζάνης, Βοΐου,

Καστοριάς και Φλώρινας. Ο Μπούριнос, τό Βίτσι και ό Γράμμος παρέμειναν και μετά τήν άνακωχή έστίες συνεχούς άναταραχής. Οί σπουδαιότεροι άρχηγοί τών Δυτικομακεδόνων έπαναστατών Βασίλειος Ζούρκας, Νικόλαος Νταλίπης και Νικόλαος Κορδίστας είχαν συγκεντρωθεί τόν Μάιο του 1878 με 300 άνδρες στα Κορέστια και έπιχειροῦσαν άλλεπάλληλες έπιθέσεις κατά τών Τουρκικών σωμάτων.

Στό Σινιάτσικο πολεμοῦσε ή Σιατιστινή θρυλική Καπετάν - Περιστερά πού άντικατέστησε τόν άδελφό της Κράκα πού θανατώθηκε άγρια από τούς Τούρκους. Η Περιστερά, σάν άμαζόνα κατά τόν Σπύρο Μελά, τιμώρησε τούς φονεῖς και τρομοκρατοῦσε επί μήνες τούς Τούρκους.

Από τήν έποχή αυτή άρχισε και ή δράση του Άθανασίου Μπρούφα από τό Βόιο. Ο Μπρούφας διεΐδε τόν έσχατο κίνδυνο, πού διέτρεχε ή Μακεδονία και καλοῦσε τους "Έλληνες ν' άγωνιστούν. «Σκοπός μας έλεγε, δέν είναι νά πολεμήσωμεν τούς Τούρκους δυνάστας αλλά νά υπερασπισθῶμεν τά Έλληνικά δικαιώματα από τούς Βουλγάρους καταχρηστάς».

Ο Σιατιστινός Κωνσταντῖνος Δημητριάδης πού συμμετείχε στην Έπανάσταση στό Μπούρινο, αφού παρέλαβε 400 όπλα και στρατολόγησε όπαδούς από τήν περιοχή Βελβενδού – Σερβίων έδρασε με κέντρο τό χωριό, Μεταξάς. Στην περιοχή του Βογατσικουό Καραγεώργης και στή Γαλατινή ό παλιός κλέφτης Νταβέλλης. (Δέν μπορούμε νά έπεκταθούμε περισσότερο στή δράση τών άλλων).

Όλα τά έγγραφα τών προξενείων, πού έχουν δεϊ τό φῶς τής δημοσιότητας μέχρι τώρα, φανερώνουν έναν όλόκληρο κόσμο ήρώων πού άγωνίστηκαν επί μήνες στα Δυτικομακεδονικά βουνά για τήν έλευθερία.

Ο φόβος τών Τούρκων προέρχονταν κυρίως από τούς έπαναστάτες του Μπούρινου και Σαρανταπόρου.

Τά αντίποινα τών Τούρκων και οι ληστρικές έπιδρομές τών Τουρκαλβανών εναντίον τών άμάχων πληθυσμών τής Δυτικής Μακεδονίας υπήρξαν φοβερές.

Άν όμως δέ λύγισε τούς άντάρτες ό τουρκικός στρατός, μ' όλα τά αντίποινα πού μετῆλθε, τούς λύγισε ό βαρύς χειμώνας, πού ήρθε μάλιστα εκείνον τό χρόνο πρόωρα. Η έπανάσταση πού κράτησε ως τό Νοέμβριο του 1878 σταμάτησε. Τό γεγονός αυτό άνάγκασε όλους σχεδόν τούς έπαναστάτες νά διαλυθούν. Πολλοί έφυγαν στην έλεύθερη Ελλάδα. Για τήν ώρα είχαν πετύχει τό σκοπό τους. Με τό συνέδριο του Βερολίνου άναθεωρήθηκε ή συνθήκη του Άγίου Στεφάνου, με τήν όποία ιδρύονταν ή μεγάλη Βουλγαρία με τήν παραχώρηση τών Ίερών έδαφών τής πολύπαθης Μακεδονίας.

Δέν είναι υπερβολή αυτό πού γράφτηκε ότι ή πιο σθεναρή φωνή διαμαρτυρίας, πού άνέτρεψε τή συνθήκη του Άγίου Στεφάνου κι άφησε άπραγματοποίητα τά όνειρα τών Σλάβων, υπήρξε αυτή τών Δυτικομακεδόνων με τήν ένοπλη άντίστασή τους.

Έτσι λοιπόν τό 1878 ἀποτελεῖ ὀρόσημο στήν ἱστορία τοῦ Μακεδονικοῦ Ἑλληνισμοῦ, ἐπειδή τότε διεξήχθη ἡ τελευταία μάχη τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τοῦ Τούρκου κυριάρχου. Ἀπ' ἐκεῖ καί μετὰ ἀρχίζει ἡ ἀνοικτή σύγκρουση μέ τόν Βουλγαρισμό. Κι ἂν κατά τή διάρκεια τοῦ ἀνελέητου αὐτοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα οἱ Μακεδόνες κρατήθηκαν, ἔστω καί μέ τά δόντια, δέν εἶναι ὑπερβολή, ὅπως γράφηκε ἀπό ἔγκριτους ἱστορικούς, νά ὑποστηριχθεῖ ὅτι αὐτό ὀφείλονταν στόν ξεσηκωμό τῶν Δυτικομακεδόνων τοῦ 1878 πού εἶχε ἀφήσει στόν τόπο τους «ικανά σπέρματα ἐπαναστατικοῦ καί ἀρματολικοῦ βίου ἐντός τῆς δυτικῆς καί πολλαχοῦ τῆς βορειοδυτικῆς Μακεδονίας».

Έτσι λοιπόν ἡ ἐλευθερία, ἀφοῦ πέρασε καί ἀπό τό φλογερό καμίσι τοῦ Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα, κυρίως μέ τήν ἔνοπλη φάση τοῦ (1903 – 1908), φίλησε καί τή χώρα τοῦ Μεγάλου Ἀλεξάνδρου καί τήν αἱματοποτισμένη τούτη γῆ τῶν πατέρων μας τό 1912.

Ε Π Ι Λ Ο Γ Ο Σ

Τῆς μεγάλης αὐτῆς ἱστορικῆς Ἐπανάστασης τοῦ 1878 τήν 137ῆ ἐπέτειο ἀλλά καί τόν ἔνδοξο Μακεδονικό Ἀγῶνα γιορτάζουμε καί ἐφέτος στόν Ἱερό αὐτό χῶρο πού περιβάλλει τόν ἱστορικό Ναό τοῦ Ἁγίου Νικολάου καί τόν ὀποῖο μεταμόρφωσε καί κατέστησε ζωντανό μνημεῖο τῶν Ἱερῶν Ἀγῶνων ὁ μέγας δάσκαλος καί ἀκραιφνῆς πατριώτης ὁ ἀείμνηστος Κώστας Σιαμπανόπουλος .

Έτσι τιμᾶμε ὄλους αὐτούς πού μᾶς χάρισαν τήν ἐλευθερία. Τό αἷμα ὄλων αὐτῶν μᾶς καθιστᾶ χρεοφειλέτες, ἰδιαίτερα σήμερα πού ἡ πατρίδα μας διέρχεται δύσκολες μέρες.

Ὁ Ἑορτασμός ὁμως τέτοιων ἱστορικῶν ἐπετειῶν πρέπει νά μᾶς ἐμπνέει καί νά μᾶς ζωογονεῖ.

Ἄς μή ξεχνᾶμε τούτους τούς στίχους τοῦ Νικηφόρου Βρεττάκου:

«Δέ μᾶς προσμένει ἡ ἱστορία στό βάθος,
ἀλλά προχωρεῖ μαζί μας. Μέ τά χέρια μας
κωπηλατεῖ τό χρόνο. Εἴμαστε τό ρεῦμα,
πού κουβαλάει πάνω του τό αὔριο...».

ΓΕΩΡΓΙΟΣ Ν. ΦΙΛΙΟΣ

Μπούρινοσ:Μουσεῖον Μακεδονικοῦ Ἀγῶνα.
Κυριακή, 27 Σεπτεμβρίου 2015